

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

БАБЕНКО ВІКТОРІЯ ГЕННАДІЇВНА

УДК 336:658.51.014:330

**СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ
ЯК МЕХАНІЗМ НАДАННЯ ГАРАНТІЙ
СУБ’ЄКТАМ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі аналізу і контролінгу Таврійського державного агротехнологічного університету Міністерства аграрної політики України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Плаксієнко Валерій Якович,
Дніпропетровський аграрний університет
Міністерства аграрної політики України,
завідувач кафедри обліку і аудиту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Ілляшенко Сергій Миколайович,
Сумський державний університет
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри маркетингу;
кандидат економічних наук
Єрмошенко Анастасія Миколаївна,
Аналітично-дорадчий центр
“Блакитна стрічка” при Європейській
комісії, аналітик

Захист дисертації відбудеться “___” _____ 2007 р. о ___ год.
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 в Державному
вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи
Національного банку України” за адресою: 40030, м. Суми, вул. Петро-
павлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного
вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи
Національного банку України” за адресою: 40030, м. Суми, вул. Петро-
павлівська, 57.

Автореферат розісланий “___” _____ 2007 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.М. Бурденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Розвиток національної економіки – багатогранний процес, підтримання динамічної рівноваги якого є передумовою досягнення довгострокових тенденцій такого розвитку. Трансформація галузевої структури господарства, пов'язана із реформаційними процесами економіки України, збільшує невизначеність результатів діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, що призводить до загального підвищення рівня фінансового ризику. Оскільки трансформаційні процеси стосуються не тільки сфери реального виробництва, а й фінансово-кредитного та інституційного забезпечення умов діяльності, то рівень фінансового ризику зростає багатократно. Одночасно реалізація апробованого ринкового інструментарію захисту від фінансового ризику є практично неможливою, оскільки інфраструктура ринку фінансових послуг, на якому в умовах ринкової економіки хеджують фінансові ризики, розвинута недостатньо. При цьому використання страхування для зменшення рівня фінансового ризику є одним із інструментів ризик-менеджменту у світовій практиці. Проте в Україні суб'єкти підприємницької діяльності практично не використовують страхування для зменшення рівня фінансового ризику. Причиною цього є невідповідність існуючого механізму надання відповідних страхових послуг змісту хеджування фінансових ризиків в цілому та окремі проблемні аспекти його функціонування. Тому актуальним напрямом дослідження є розробка теоретичного та методичного обґрунтування страхування фінансових ризиків.

У наукових колах дослідженню теоретико-методологічного підґрунтя страхування фінансових ризиків присвячені праці А.П. Архипова, Т. Бартона, В.Д. Базилевича, У. Шенкіра, П. Уокера, В.В. Вітлінського, Б. Гардинера, О.В. Гребенко, О.В. Дорофєєвої, М.М. Євсевлеєвої, О.Б. Єрмасової, С.М. Ілляшенко, І.М. Кожевнікової, О.С. Кузнєцова, Б.М. Мізюка, Т.В. Нікітіної, Е. Ольсона, С.С. Осадця, В.В. Осецького, Р.В. Піскуса, Г.І. Фаліна та ін. Методичні і прикладні аспекти надання послуг страхування розроблені у працях В.М. Березовика, А.М. Єрмошенко, Ю. Губені, Е. Війцехівської-Ліпки, Л.М. Гутко, М.С. Клапківа, В.М. Фурмана, О.К. Шихова та ін. Специфіка кількісного та якісного оцінювання фінансових ризиків досліджується в роботах А.О. Азарової, О.П. Альгіна, Е.І. Альтмана, М.І. Баканова, Л.П. Баришнікова, Л.А. Бондаренко, І.Р. Бузько, О.М. Грабчук, Б. Дюрана, Г.Б. Клейнера, М.Т. Корнійчука, І.Б. Олексіва, Н.Ю. Подольчака, С.В. Юхимчука, Ж.Б. Яворської.

Актуальність теми дисертації обумовлена необхідністю удосконалення теоретичного забезпечення страхування фінансових ризиків, оскільки на сьогодні не існує узгодженого підходу до змісту поняття фінансового ризику, класифікації форм фінансового ризику, їхнього аналізу з позиції страхувальності, а отже, не існує підґрунтя, яке б забезпечило відповідність нормативно-правового регулювання страхування фінансових ризиків їхньому змісту. Недостатньо розвинута актуарна оцінка фінансових ризиків, що помітно позначається на величині страхових тарифів. Невідповідність страхових тарифів дійсному рівню фінансових ризиків є основним чинником фіктивності існуючої послуги

страхування фінансових ризиків. Також потребує уваги необхідність розширення переліку видів страхування фінансових ризиків із адаптацією їхніх форм до потреб окремих видів економічної діяльності.

Загалом страхування фінансових ризиків як механізм надання гарантій підприємницькій діяльності має велику кількість неопрацьованих чи недостатньо опрацьованих питань. В умовах економічної ситуації, що швидко змінюється, суб'єкти підприємницької діяльності повинні мати змогу застосувати такий високоефективний інструмент хеджування фінансових ризиків, як їхнє страхування, що й зумовлює високу актуальність обраної теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові результати, теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження були застосовані при використанні науково-дослідних тем: “Фінансове та інформаційне забезпечення АПК в ринкових умовах Таврійської державної агротехнічної академії (номер державної реєстрації 0104U006836), а також “Формування ефективного розвитку соціальної сфери села і мотивація працівників сільськогосподарських підприємств АПК” (номер державної реєстрації 0104U006838). До звітів за цими темами включені пропозиції автора щодо розробки шляхів інтеграції страхування ризику втрати прибутку в систему страхового захисту суб'єктів підприємницької діяльності шляхом формування механізму реалізації пропонованого виду страхування та первинної актуарної оцінки рівня страхового ризику.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є науково-теоретичне обґрунтування та розробка методичних підходів і практичних рекомендацій щодо удосконалення страхового захисту суб'єктів підприємницької діяльності від фінансових ризиків на прикладі АПК.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- визначити місце страхування фінансових ризиків у складі фінансово-економічного механізму регулювання розвитку підприємницької діяльності; проаналізувати теоретико-методологічне забезпечення страхування фінансових ризиків, визначити рівень його достатності і обґрунтованості, охарактеризувати узгодженість теоретичного розуміння фінансового ризику та нормативно-правового забезпечення його страхування;
- розрахувати кількісні параметри впливу страхування фінансових ризиків на результати економічної діяльності на макроекономічному рівні, а саме оцінку впливу страхування загалом на темпи економічного зростання в Україні та визначити вплив страхування фінансових ризиків на розвиток страхового ринку України;
- визначити кількісні параметри рівня фінансового ризику за окремими видами економічної діяльності, диференціювати види економічної діяльності за ступенем невизначеності їх фінансових результатів та з'ясувати необхідність та доцільність впровадження страхування прибутку за окремими видами економічної діяльності;
- обчислити кількісні параметри впливу страхування фінансових ризиків на результати економічної діяльності страхових компаній, зокрема оцінку такого

впливу на фінансову ефективність діяльності компаній, та узгодити отримані результати з результатами аналізу достатності актуарної оцінки рівня фінансового ризику;

- розробити типологію фінансових ризиків, проаналізувати типи фінансових ризиків з позиції їхньої страхувальності, і на основі отриманих результатів розробити пропозиції щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення страхування фінансових ризиків;
- запропонувати методика актуарної диференціації страхових тарифів за видами економічної діяльності відповідно до рівня фінансового ризику, сформувати систему тарифних класів зі страхування ризику втрати прибутку, визначити фінансову доцільність впровадження диференційованих страхових тарифів у механізм страхового захисту суб'єктів підприємницької діяльності;
- обґрунтувати можливості розширення страхового захисту від ризику втрати прибутку для виду економічної діяльності з найвищим рівнем фінансового ризику за рахунок страхування прибутку від виробництва і реалізації окремих видів продукції, сформувати механізм здійснення такого страхування та розрахувати страхові тарифи для пропонованого виду страхування.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення страхового захисту відповідно до специфіки функціонування суб'єктів підприємницької діяльності.

Предметом дослідження є страхування фінансових ризиків як механізм надання гарантій суб'єктам підприємницької діяльності.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження складають сукупність методів, прийомів і принципів наукового дослідження. У процесі роботи застосовувалися такі методи: ототожнення як форма абстрагування (формування пропозицій щодо нормативно-правового забезпечення страхування фінансових ризиків на основі аналізу страхувальності їх типів); формалізація (визначення впливу страхування фінансових ризиків на економічний розвиток в країні, визначення впливу структури страхового портфеля на фінансову ефективність діяльності страхових компаній); аналіз (аналіз динаміки і структури страхового ринку України, кореляційний аналіз взаємного впливу окремих сегментів страхового ринку України, аналіз теоретико-методичного забезпечення страхування фінансових ризиків та ін.); синтез (формування категоризованого визначення фінансового ризику, формування методики побудови системи диференційованих тарифів, формування тарифних класів із страхування прибутку); економіко-статистичні (імовірнісний аналіз рівня ризику втрати прибутку за різними видами економічної діяльності, аналіз сценаріїв отримання фінансового результату при розширенні системи страхового захисту сільськогосподарських товаровиробників, оцінка актуарної обґрунтованості існуючих тарифів зі страхування фінансових ризиків, попередні етапи реалізації методики диференціації страхових тарифів зі страхування втрати прибутку за видами економічної діяльності); економіко-математичні (реалізація основної частини пропонованої методики диференціації страхових тарифів).

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України і Національного банку України, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, монографії та науково-аналітичні статті вітчизняних та зарубіжних авторів, матеріали міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференцій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні комплексу завдань, пов'язаних з удосконаленням страхового захисту суб'єктів підприємницької діяльності від фінансових ризиків.

Новизна наукових результатів конкретизується в таких положеннях:

вперше:

- доведено домінування страхування фінансових ризиків у формуванні позитивного впливу страхування на зростання валового внутрішнього продукту в Україні та побудована функціональна залежність між питомою вагою зібраних страхових премій у ВВП і обсягом ВВП із врахуванням лагу дії і підтвердженням причинно-наслідкового характеру функціонального зв'язку. Відмінність від раніше виконаних досліджень полягає в математичному підтвердженні взаємозв'язку між валовим внутрішнім продуктом і питомою вагою страхових премій у ВВП. Результати дослідження можуть бути використані при визначенні макроекономічних наслідків реалізації державної політики управління страховим ринком;
- розроблено шляхи інтеграції страхування ризику втрати прибутку в систему страхового захисту сільськогосподарських виробників та запропоновано основні параметри страхових угод із страхування ризику втрати прибутку для сільськогосподарських виробників, а саме описи об'єкта страхування, страхового ризику, порядку визначення страхової суми, терміну і місця дії страхової угоди, документарного підтвердження страхової події. За допомогою методу аналізу сценаріїв підтверджено фінансову доцільність впровадження пропонованої страхової послуги. Основна відмінність від раніше виконаних досліджень полягає в обґрунтуванні процедури обслуговування страхової угоди і розрахунковому підтвердженні страхового тарифу;

удосконалено:

- актуарні розрахунки зі страхування ризику втрати прибутку шляхом розробки методики диференціації страхових тарифів, яка ґрунтується на паралельному використанні результатів кластерного аналізу двох непов'язаних статистичних характеристик розподілу показника питомої ваги збиткових підприємств за видами економічної діяльності. Сформовано тарифні класи зі страхування ризику втрати прибутку і визначено страхові тарифи за даними тарифними класами;
- процедуру оцінювання рівня ризику втрати прибутку, яка відрізняється від загальноприйнятої тим, що інтегральна оцінка рівня ризику втрати прибутку, побудована на результатах імовірнісного аналізу, обробляється як бальна

за методом Дельфі, що дає змогу враховувати кілька імовірнісних і дисперсійних характеристик даного виду ризику;

- порядок обчислення величини фактичних збитків при здійсненні сільськогосподарського страхування та запропоновано алгоритм обчислення втрат прибутку при виробництві продукції рослинництва, що дає змогу визначати величину страхового збитку на основі даних тільки бухгалтерської і фінансової звітності;

набули подальшого розвитку:

- теоретичне забезпечення страхування фінансових ризиків шляхом виконання семантичного аналізу існуючих визначень фінансового ризику. Методом абстрагування на основі системного підходу сформовано визначення фінансового ризику як економічної категорії, що відображає об'єктивно існуючі невизначеність та конфліктність, які виникають у відносинах щодо створення, розподілу, перерозподілу та споживання доданої вартості та частини національного багатства між суб'єктами економічної діяльності. Існуючі системи класифікації фінансових ризиків доповнено, виходячи із елементів пропонуваної категорії, та сформовано їх типологію, що ґрунтується на пропонуваніх системах класифікації;
- нормативно-правове забезпечення страхування фінансових ризиків на основі виділення типів фінансових ризиків, що є страхувальними, і доведено необхідність виокремлення галузі страхування підприємницьких ризиків і підгалузі страхування фінансових ризиків, а також доповнено перелік об'єктів страхування і перелік видів страхування фінансових ризиків.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблені в ході дослідження наукові та практичні висновки і рекомендації можуть бути використані для удосконалення нормативно-правової бази страхування фінансових ризиків із розширенням переліку видів добровільного страхування, що підвищить рівень страхового захисту суб'єктів підприємницької діяльності. Впровадження системи тарифних класів зі страхування ризику втрати прибутку посилить актуарну обґрунтованість страхових тарифів та матиме позитивні фінансові наслідки для страхових компаній. Інтеграція страхування втрати прибутку у систему страхового захисту сільськогосподарських виробників дасть змогу спростити механізм здійснення такого захисту та підвищити його рівень.

Результати дослідження прийняті до впровадження у страхових компаніях ВАТ СК “Оранта-Січ” (довідка № 482 від 20 лютого 2007 р.), ЗАТ СК “Металург” (довідка № 227 від 14 лютого 2007р.), ВАТ “Українська пожежно-страхова компанія” (довідка № 127 від 20 лютого 2007 р.).

Окремі положення дисертації використовуються у навчальному процесі при розробці і викладанні дисциплін “Гроші та кредит”, “Страхування”, “Фінансовий менеджмент”, “Соціальне страхування”, “Страхові послуги”, “Фінансовий ринок”, у системі підготовки за напрямом “Фінанси” у Таврійському державному агротехнологічному університеті (акт впровадження від 06.02.2007).

Особистий внесок здобувача у роботах, опублікованих у співавторстві, полягає у дослідженні суттєвих протиріч, визначенні засад здійснення захисту фінансових ризиків [4]. Усі наукові результати, викладені в дисертації, отримані й опрацьовані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в роботі використані лише ті ідеї, положення і розрахунки, які є результатом особистих досліджень здобувача і становлять його індивідуальний внесок.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати наукового дослідження були оприлюднені та одержали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях і семінарах, серед яких: II Міжнародна науково-практична конференція “Сучасні проблеми інноваційного розвитку держави” (м. Дніпропетровськ, 2006), VII Міжнародна науково-практична конференція “Україна та її регіони на шляху до інноваційного суспільства” (м. Донецьк, 2005), I Міжнародна науково-практична конференція “Фінансування та кредитування аграрного сектора: проблеми та перспективи” (м. Мелітополь, 2006), Міжнародна науково-практична конференція “Наукові засади реалізації аграрної політики в Україні” (м. Харків, 2006), Науково-практична конференція “Фінанси, грошовий обіг і кредит в підвищенні добробуту населення АР Крим” (м. Сімферополь, 2006).

Наукові публікації. Основні положення дисертації опубліковані в 9 наукових працях загальним обсягом 2,94 друк. арк., з них 5 статей – у наукових фахових виданнях обсягом 2,31 друк. арк., з яких особисто автору належить 2,24 друк. арк., в інших виданнях опубліковані дослідження обсягом 0,63 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний обсяг дисертації складає 166 сторінок, у тому числі 29 таблиць, розміщених на 37 сторінках, 24 рисунки – на 24 сторінках, 14 додатків – на 160 сторінках, список використаних джерел, що містить 150 найменувань, розміщено на 13 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі “**Теоретико-методологічне забезпечення страхування фінансових ризиків**” розглянуто місце страхування фінансових ризиків у забезпеченні сталості розвитку підприємництва в Україні та проаналізовано достатність його теоретико-методологічного підґрунтя.

Ступінь сформованості фінансово-економічного механізму визначає можливість досягнення сталості розвитку підприємництва. Склад фінансово-економічного механізму регулювання розвитку підприємництва формують функціонально пов’язані між собою фінансово-кредитна система, податкова система та окремі структурні складові ринку фінансових послуг. Страхування є центральним елементом останньої ланки і опосередковано чи прямо впливає на сталість функціонування інших елементів названого вище механізму. Прямий вплив страхування на сталість розвитку підприємницької діяльності полягає у мінімізації існуючих ризиків. Опосередковано страхування прискорює процеси

розподілу і перерозподілу доданої вартості. Як елемент фінансово-економічного механізму страхування потребує удосконалення нормативно-правового регулювання та рівня методичного обґрунтування фінансових параметрів окремих страхових угод та страхового портфеля в цілому.

Основним чинником, що визначає потребу удосконалення нормативно-правового забезпечення здійснення страхової діяльності, є невідповідність правового і теоретичного розуміння ризику і його структурних градацій. Зокрема, правова диференціація страхових ризиків не відповідає їхній теоретичній диференціації.

Побудова технології страхування фінансових ризиків стане більш обґрунтованою після відповідного категоріального осмислення фінансового ризику як об'єкта страхового захисту та виокремлення його окремих форм. Необхідним також є аналіз форм фінансового ризику з позиції їхньої страхувальності.

Сукупність форм страхового захисту від фінансового ризику є широкою і включає в себе страхування від ризику втрати прибутку, страхування інвестицій, страхування кредитів, страхування від інших фінансових втрат. Нормативно на сучасному етапі страхуванням фінансових ризиків називають комплекс страхових послуг відносно страхування від втрати прибутку та ризику інших фінансових втрат. Перелічені форми страхування фінансових ризиків відокремлені одна від одної, облік премій і відшкодувань провадиться також окремо. Сукупність страхових ризиків є однорідною для кожної з цих форм, що дає підстави для формування на їхній основі видів страхування, та спорідненою для їхньої сукупності, на основі чого можна виокремити підгалузь страхування – страхування фінансових ризиків.

Специфічною особливістю кількісної оцінки рівня фінансового ризику з метою його страхування є те, що для такої оцінки можливе використання переважно статистичних методів оцінки на основі теорії імовірності. До переліку таких методів належить дисперсійний підхід на основі аналізу форм розподілу випадкової величини. Дисперсійний підхід може бути модифікований чи містити інтегровані елементи. Досягнення збалансованості страхового портфеля при використанні дисперсійного підходу ускладнюється у зв'язку із обмеженим характером статистики страхових випадків, що перебувають у розпорядженні страхової компанії. При цьому нагальним є питання побудови системи тарифів чи індивідуальної тарифікації договорів страхування фінансових ризиків.

У другому розділі **“Рівень розвитку страхування фінансових ризиків в Україні та його вплив на результати економічної діяльності”** проаналізовано вплив страхування фінансових ризиків на результати економічної діяльності на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях, оцінка впливу страхування на економічне зростання в Україні та результати діяльності страхових компаній.

У дисертаційному дослідженні проаналізовано вплив страхування взагалі та страхування фінансових ризиків зокрема на динаміку валового внутрішнього продукту. Результати кореляційного аналізу, виконаного на основі статистичних даних за період 1996-2005 рр., дають підстави стверджувати, що між показником

ВВП та показниками валових (чистих) страхових премій існує тісний зв'язок. Форма гіпотетичної функціональної залежності між питомою вагою валових страхових премій у ВВП та ВВП зображена на рис. 1.

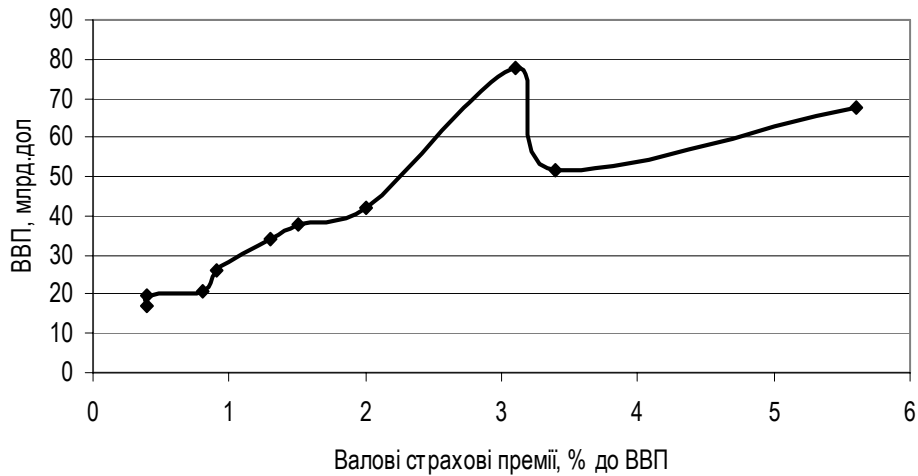

Рис. 1. Залежність ВВП від питомої ваги валових страхових премій

Причинно-наслідковий характер гіпотетичної залежності підтверджує наявність лагу дії. Величина лагу дії для взаємозв'язку “валові страхові премії→ВВП” визначена як 3,35 року, для взаємозв'язку “чисті страхові премії→ВВП” – 3,22. Достовірність розрахунків при цьому склала $R^2 = 0,9008$. Математично доведено, що інтенсивний розвиток страхування на сьогодні сприяє зростанню валового внутрішнього продукту через 3 роки. Функціональна залежність між питомою вагою валових страхових премій у ВВП та величиною ВВП із врахуванням лагу дії зображена на рис. 2.

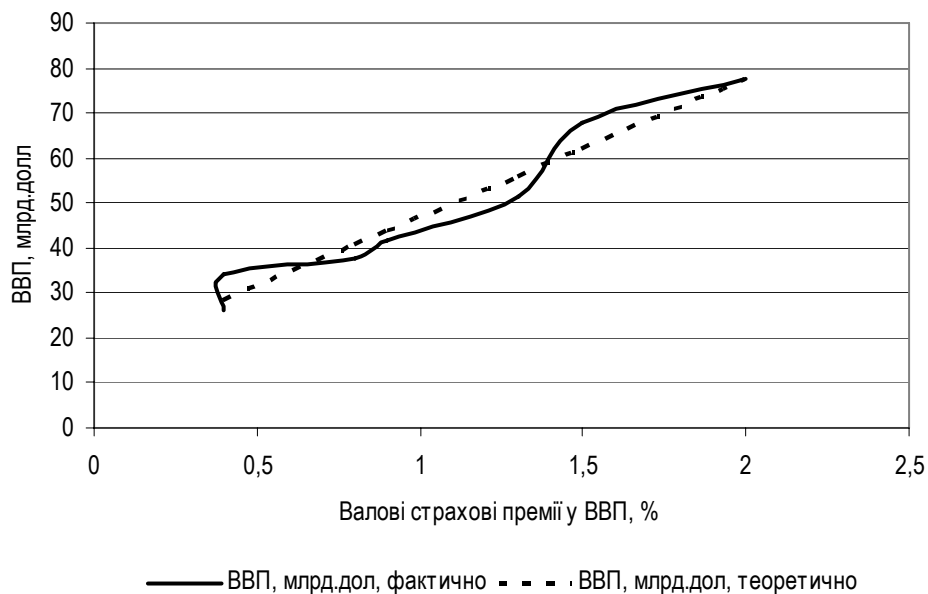

Рис. 2. Залежність ВВП від питомої ваги чистих страхових премій у ВВП із врахуванням лагу дії

Страховання фінансових ризиків є домінуючим фактором у позитивному впливі страхування на динаміку ВВП. Підтвердженням даної тези є результати кореляційного аналізу між обсягами страхових премій із страхування фінансових ризиків, добровільного майнового страхування та страхування загалом, коли коефіцієнти кореляції для всіх можливих випадків перевищують 0,85. При цьому обсяг виплат за різними видами страхування носить тільки імовірнісний характер і не залежить від обсягу відповідальності за даним видом страхування чи обсягу зібраних премій. Підтвердженням даної тези є результати кореляційного аналізу між валовими страховими преміями і валовими страховими виплатами (коефіцієнт кореляції – 0,44), валовими преміями і валовими виплатами з добровільного майнового страхування (коефіцієнт кореляції – 0,29), валовими преміями і валовими виплатами зі страхування фінансових ризиків (коефіцієнт кореляції – -0,10).

Виконано оцінку рівня одного із видів фінансового ризику, а саме ризику втрати прибутку, для окремих видів економічної діяльності. Як основні кількісні характеристики використано коефіцієнт варіації та модифікований коефіцієнт ризику. Результати оцінки дозволяють констатувати значний рівень варіативності обраних показників, що відповідає катастрофічному ризику для окремого суб'єкта господарювання. З позицій страхування це означає, що, незважаючи на високий чи низький рівень рівня ризику, визначений за окремими характеристиками, тариф має бути значно збільшений з метою запобігання банкрутству страхової компанії у разі випадкової акумуляції ризиків.

За результатами оцінки рівня ризику втрати прибутку можна стверджувати про його значну диференціацію для різних видів економічної діяльності, що дає підстави наголошувати на необхідності диференціації страхових тарифів відповідно до виду діяльності, який здійснює страховальник.

На мікроекономічному рівні страхування фінансових ризиків спричинює суттєвий вплив на результати діяльності окремих страхових компаній. Для оцінювання напряму та міри впливу страхування кредитів і страхування фінансових ризиків на результати діяльності окремих страхових компаній було використано двофакторну лінійну регресію. Результати оцінки наведено в таблиці 1.

Загалом можна зазначити, що страхування фінансових ризиків має нестабільну фінансову ефективність, що негативно впливає на фінансові результати страхових компаній. Основним чинником такої нестабільної фінансової ефективності є низький рівень обґрунтованості страхових тарифів, що обумовлюється як недостатньою статистичною достовірністю актуарного обґрунтування тарифів, так і відсутністю розрахункового підтвердження їхньої диференціації. Рівень актуарної забезпеченості для страхування фінансових ризиків значно нижчий, ніж рівень такої забезпеченості для страхування кредитних ризиків, що показано у таблиці 2.

**Вплив страхування фінансових ризиків
на фінансові результати діяльності страхових компаній**

Структура страхового портфеля визначена	За страховими компаніями					
	ВАТ СК "Оранта-Січ"		ЗАТ СК "Металург"		ВАТ "Українська пожежно-страхова компанія"	
	страхування кредитних ризиків	страхування фінансових ризиків	страхування кредитних ризиків	страхування фінансових ризиків	страхування кредитних ризиків	страхування фінансових ризиків
<i>Вплив на рентабельність обороту</i>						
за страховими преміями	+2,118	-0,369	+1,519	+8,63	-0,54	+7,65
за страховими виплатами	+0,257	-0,0084	-1,42	+2,62	-0,051	+0,128
за обсягом відповідальності	+1,738	+1,4131	-11,18	+7,65	-18,88	+131,4
<i>Вплив на рентабельність капіталу</i>						
за страховими преміями	+0,044	-0,136	+3,35	+23,48	-0,01	+0,422
за страховими виплатами	+0,091	-0,005	+0,384	-0,91	+0,0187	+0,099
за обсягом відповідальності	-0,0817	+1,56	-0,59	-1,246	-0,76	-6,14

Розширення страхової відповідальності за страхуванням фінансових ризиків за результатами економетричного моделювання повинно позитивно вплинути на рентабельність діяльності страхових компаній.

Наприклад, рівень невідповідності результатів актуарних розрахунків за різними показниками для страхової компанії ЗАТ СК "Металург" є високим. При незначному рівні тарифу за показником обсягу виплат до обсягу страхової відповідальності величина такого тарифу за показником відношення кількості страхових випадків до кількості страхових угод є досить великою.

Для ВАТ СК "Оранта-Січ" найбільш імовірне відношення обсягу виплат до обсягу відповідальності складає 0,0024, що означає достатність нетто-тарифу із даного виду страхування у 0,3 %. Найбільш імовірне відношення кількості страхових випадків до кількості укладених угод складає 0,1349, що означає достатність нетто-тарифу у 13,5 %.

Результати актуарної оцінки рівня фінансового ризику

Показник	Характеристики		За страховими компаніями		
			ВАТ СК "Оранта-Січ"	ЗАТ СК "Металург"	ВАТ "Українська пожежно-страхова компанія"
Відношення обсягу виплат до обсягу страхової відповідальності	Фактичний рівень				
	- значення, %		3,18	0,51	2,053
	- імовірність		0,41	0,50	0,42
	Теоретичний рівень				
	- формула		$P(x) = -524,78 \cdot x^2 + 42,026 \cdot x - 0,377$	$P(x) = -73,896 \cdot x^2 + 82,656 \cdot x + 0,1413$	$P(x) = -592,67 \cdot x^2 + 26,019 \cdot x - 0,0268$
	- значення, %		4,00	0,559	2,19
	- імовірність		0,47	0,37	0,55
	Критерій Колмогорова	Значення	0,01	0,04	0,057
P		0,98	0,85	0,55	
Відношення кількості страхових випадків до кількості страхових угод	Фактичний рівень				
	- значення, %		637	62,5	71,42
	- імовірність		0,33	0,27	0,426
	Теоретичний рівень				
	- формула		$P(x) = -524,78 \cdot x^2 + 42,026 \cdot x - 0,377$	$P(x) = -6,857 \cdot x^3 + 10,571 \cdot x^2 - 4,75 \cdot x + 0,7277$	$P(x) = -1,3241 \cdot x^2 + 1,687 \cdot x - 0,175$
	- значення, %		950	69,73	63,43
	- імовірність		0,31	0,69	0,36
	Критерій Колмогорова	Значення	0,01	0,07	0,029
P		0,85	0,67	0,80	

Основним напрямом посилення актуарної збалансованості є побудова високодиференційованої системи страхових тарифів при підвищенні рівня середнього тарифу.

У третьому розділі **“Удосконалення механізму страхування фінансових ризиків”** обґрунтовані шляхи удосконалення механізму здійснення страхування фінансових ризиків, теоретичне забезпечення нормативно-правового регулювання здійснення страхування фінансових ризиків, інтеграція страхування фінансових ризиків у страховий захист сільськогосподарської діяльності.

Обґрунтованість теоретичного розуміння фінансового ризику як об’єкта страхового захисту створює відповідні засади для удосконалення нормативно-правового регулювання здійснення даного виду страхування. Доповнення теоретичного розуміння фінансового ризику перш за все має полягати у формулюванні його категоризованого визначення, а саме: у визначенні емпіричного об’єкта (чи групи емпіричних об’єктів), який включають до сфери дії категорії;

основних зв'язків, що поєднують емпіричний об'єкт категорії з такими ж об'єктами інших категорій; відносин чи властивостей, які характеризують емпіричний об'єкт категорії. Виходячи із комплексу необхідних елементів категорії, сформульовано категоризоване визначення фінансового ризику: фінансовий ризик – це економічна категорія, що відображає об'єктивно існуючі невизначеність та конфліктність, які виникають у відносинах щодо створення, розподілу, перерозподілу та споживання доданої вартості та частини національного багатства між суб'єктами економічної діяльності.

Зазначений вище комплекс елементів категоризованого визначення не зустрічався раніше і не дублюється іншою категорією. Однак категорія фінансового ризику ієрархічно підпорядкована категорії економічного ризику, оскільки її емпіричний об'єкт підпорядкований відповідному об'єкту категорії економічного ризику (фінансові відносини є складовою економічних відносин).

Фінансові ризики класифіковано за процесом, під час якого виникає невизначеність чи конфліктність у формуванні фінансових потоків чи фондів фінансових ресурсів. Ця ознака є другим елементом категоризованого визначення. Автором запропоновано власну систему класифікації фінансових ризиків, пов'язану із третім елементом категоризованого визначення, а саме із відносинами чи властивостями, які характеризують емпіричний об'єкт категорії. Класифікаційною ознакою є характер фінансових відносин, під час яких виникає ризик: об'єктивно-суб'єктивний характер невизначеності чи суб'єктивно-об'єктивний характер конфліктності. Типологія фінансових ризиків сформована на основі запропонованих систем їхньої класифікації. Автор обґрунтовує необхідність виокремлення окремої підгалузі страхування – страхування фінансових ризиків, що включатиме в себе страхування фінансових результатів інвестиційної діяльності, страхування кредитних ризиків, страхування ризику фінансових втрат.

У дисертаційній роботі запропоновано використати для диференціації страхових тарифів за видами економічної діяльності методику, що ґрунтується на паралельному використанні результатів кластерного аналізу двох непов'язаних статистичних характеристик розподілу показника питомої ваги збиткових підприємств за видами економічної діяльності. Реалізація даної методики включає чотири послідовні етапи:

- 1) дослідження статистичних характеристик (модального значення та приведенного коефіцієнта варіації) показника, що відображає рівень страхового (фінансового) ризику за видами економічної діяльності;
- 2) проведення кластеризації видів економічної діяльності за характеристиками модального значення та приведенного коефіцієнта варіації;
- 3) формування комплексних кластерів, кожен з яких має подвійний центр, що відповідає центрам кластерів, отриманих в результаті реалізації попереднього етапу;
- 4) формування тарифних класів та визначення величини базових тарифів.

В результаті проведеного дослідження отримано дев'ять тарифних класів (таблиця 3).

Тарифні класи страхування ризику втрати прибутку

Тарифний клас	Склад тарифного класу	Базовий тариф, %
1	Оптова й роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту; оптова торгівля та посередництво в торгівлі; державне управління	1,63
2	Транспорт та зв'язок	1,76
3	Промисловість; обробна промисловість; харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів; виробництво коксу та продуктів нафтопереробки; хімічна та нафтохімічна промисловість; металургія та обробка металу; машинобудування; колективні, громадські та особисті послуги	2,09
4	Торгівля транспортними засобами та послуги з ремонту; готелі та ресторани; охорона здоров'я та соціальна допомога	6,15
5	Роздрібна торгівля побутовими товарами та їх ремонт; фінансова діяльність	6,63
6	Всього за видами економічної діяльності; добувна промисловість; видобуток неенергетичних матеріалів; легка промисловість; виробництво деревини та виробів з деревини; целюлозно-паперова промисловість; видавнича справа; виробництво інших неметалевих мінеральних виробів; будівництво	7,87
7	Освіта	37,70
8	Операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам	44,70
9	Сільське господарство, мисливство та лісове господарство; виробництво та розподіл електроенергії, газу та води	67,36

Дослідження фінансової ефективності впровадження страхування фінансових ризиків виконане на основі статистичних даних за 2006 р. Позитивні фінансові наслідки спостерігаємо для всіх випадків виконаного аналізу. Перевищення обсягу зібраних премій над сумою сплачених відшкодувань є незначним, але постійним, і складає 6-9 %. Зазначимо, що таке перевищення існує навіть у тому випадку, коли для страхування буде застосовано базові тарифи. При їхньому зростанні в межах страхової компанії до бруто-тарифу фінансова ефективність розвитку страхування фінансових ризиків значно зростає. Таким чином, розвиток страхування прибутку з використанням запропонованої системи тарифних класів є фінансово доцільним.

Однак для тарифного класу 9 страхування від втрати прибутку можливе тільки при застосуванні значного тарифу, що робить таке страхування фінансово недоцільним для страхувальника. Тому для страхування від втрати прибутку для підприємств, що належать за видом економічної діяльності до тарифного класу 9, запропоновано впровадити страхування від втрати прибутку від виробництва і реалізації окремих видів продукції. Однак інтеграція такого виду страхування у страхування сільськогосподарських виробників супроводжуватиметься додатковими труднощами, оскільки в такому випадку існує потреба розробки механізму здійснення такого страхування.

В дисертації описано основні складові механізму здійснення страхування від ризику втрати прибутку при виробництві продукції рослинництва. У даному механізмі враховано особливості формування фінансового результату виробника, що характерні не тільки для сільськогосподарського виробництва. Страхові тарифи для страхування від ризику втрати прибутку при виробництві і реалізації сільськогосподарської продукції визначено за укрупненими групами такої продукції за допомогою семіквадратичного відхилення та приведеного коефіцієнта варіації, який дає змогу врахувати асиметрію розподілу. Порівняно з іншими способами захисту сільськогосподарського товаровиробника пропонується страхування від втрат прибутку при виробництві і реалізації окремих видів сільськогосподарської продукції має низку значних переваг за механізмом його здійснення, до яких належать, зокрема, посилення рівня захисту сільськогосподарського товаровиробника при значному спрощенні процедури оформлення, супроводження та завершення договору страхування. Дослідження фінансової доцільності впровадження страхування від втрат прибутку в систему сільськогосподарського страхування виконане за допомогою аналізу сценаріїв. Визначено середньосценарний обсяг страхового відшкодування у відсотковому відношенні до витрат на виробництво і реалізацію продукції попереднього періоду. Використання страхування прибутку від виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції у комплексі із страхуванням витрат дає змогу посилити рівень виплат порівняно із страхуванням витрат на 1,3 %, а порівняно із страхуванням врожаю – на 10,3 %. Інтеграція страхування від втрат прибутку при виробництві і реалізації продукції дасть змогу більш ефективно захистити фінансові інтереси сільськогосподарського товаровиробника та покращити фінансові результати їх діяльності.

ВИСНОВКИ

У результаті дисертаційного дослідження здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової задачі, що виявляється в удосконаленні страхового захисту суб'єктів підприємницької діяльності від фінансових ризиків.

Проведене автором дослідження дає можливість зробити наступні висновки:

1. Страхування є одним із ключових елементів фінансово-економічного механізму розвитку підприємництва та пов'язане із більшістю інших елементів даного механізму функціональними парними зв'язками прямо чи опосередковано. Основними зв'язками, що забезпечують цілісність фінансово-економічного механізму розвитку підприємництва, є зв'язки страхування із податковою та фінансово-кредитною системами, що обумовлено їх спільним значенням у розподілі і перерозподілі ВВП та значенням страхування для досягнення сталості функціонування даних елементів зазначеного механізму.

Страхове забезпечення сталості результатів діяльності має особливе значення для розвитку сільського господарства внаслідок підвищеного впливу ризиків на результати діяльності даної галузі та обмеженості обсягу вільних

фінансових ресурсів, що перебувають у сфері сільськогосподарського виробництва. Як і інші елементи фінансово-економічного механізму розвитку підприємства, страхування потребує прямого державного регулювання на стадії становлення ринкових відносин і розвинутого нормативно-правового забезпечення на стадії усталених ринкових відносин.

2. Здійснення страхування фінансових ризиків не має достатнього теоретичного та правового обґрунтування. Категоріальне осмислення фінансового ризику є неузгодженим і дає можливість для виникнення протиріч у його класифікації. Правове розуміння фінансового ризику недостатньо сформоване, правові структурні градації підприємницького ризику як об'єкта страхового захисту не відповідають таким градаціям у їх теоретичному розумінні, що є підґрунтям методичних труднощів у страхуванні ризику.

3. Перелік страхових послуг щодо страхування фінансових ризиків є широким і принципово може бути зведений до страхування від втрат прибутку, страхування кредитів, страхування інвестицій, страхування від інших фінансових втрат. Для кожної форми страхового захисту джерела формування страхового ризику є однорідними, тому вони можуть бути визначені як види страхування. Високий рівень спорідненості джерел формування страхового ризику існує і між формами страхового захисту від фінансового ризику, що дає підстави для виокремлення підгалузі страхування фінансового ризику в межах галузі страхування підприємницького ризику. На сучасному етапі страхування фінансових ризиків нормативно провадиться в межах галузі майнового страхування і включає в себе страхування від ризику втрати прибутку та ризику інших фінансових втрат, що перешкоджає адекватності актуарних розрахунків. Облік параметрів страхових операцій зі страхування кредитів та страхування інвестицій також проводиться відокремлено, що не перешкоджає актуарним розрахункам, але суперечить економічному змісту даних ризиків. Необхідною є побудова науково обґрунтованої субординаційної підпорядкованості видів страхування фінансових ризиків.

4. Основним методом кількісної оцінки фінансового ризику з метою його страхування є статистична оцінка на основі теорії імовірності. Вибір саме статистичної оцінки пояснюється тим, що до основних позицій добору ризиків за їхньою страхувальністю належить імовірнісний характер ризику та можливість оцінки його рівня. Досягнення збалансованості страхового портфеля при цьому можливе за умови повної індивідуалізації страхових тарифів чи їх диференціювання. Однак статистика страхових випадків, що міститься у розпорядженні страхової компанії, є умовно придатною для розрахунку узагальнених тарифів і непридатною для побудови системи тарифів чи індивідуальних тарифів, що особливо актуально при страхуванні фінансових ризиків у зв'язку із підвищеним як правило рівнем їхньої імовірності.

5. Між динамікою валових страхових премій та динамікою ВВП існує прямий позитивний зв'язок, що повністю реалізує себе за 3-річний період, причому підтверджується причинно-наслідковий характер такого зв'язку. Динаміка

валових страхових премій за всіма видами страхування обумовлюється динамікою таких премій з добровільного майнового страхування, а динаміка валових страхових премій з добровільного майнового страхування обумовлюється динамікою премій із страхування фінансових ризиків. Динаміка валових страхових премій є періодичною, причому довжина періоду складає 3,5 року. Достовірність дослідження за результатами однофакторного дисперсійного аналізу складає 86 %. Отже, страхування фінансових ризиків є домінантним фактором у стимулюючому впливі страхування на виробництво ВВП в Україні.

6. Страхування фінансових ризиків є домінантним фактором і в розвитку страхового ринку України. Існує повна відповідність між динамікою страхових премій за всіма видами страхування, динамікою страхових премій за добровільним майновим страхуванням та динамікою страхових премій за страхуванням фінансових ризиків. Така відповідність поширюється навіть на відхилення від лінії теоретичної динаміки. Імовірнісний характер валових виплат для страхування загалом, добровільного майнового страхування і страхування фінансових ризиків також є узгодженим, що підтверджується однаковою формою закону розподілу імовірності та високим рівнем кореляції між обсягами виплат. При імовірнісному характері формування виплат кореляція між обсягом виплат за всіма видами страхування і обсягом виплат із добровільного майнового страхування складає 0,88, між обсягом виплат за всіма видами страхування і обсягом виплат із страхування фінансових ризиків – 0,83, між обсягом виплат із добровільного майнового страхування і обсягом виплат із страхування фінансових ризиків – 0,87.

7. Існують значні відмінності в рівні фінансового ризику для суб'єктів, які діють у різних видах економічної діяльності, що дає підстави наголошувати на необхідності диференціації страхових тарифів відповідно до виду діяльності, який провадить страхувальник. Наступним етапом повинна стати диференціація страхових тарифів відповідно до індивідуальних характеристик фінансового стану та фінансової ефективності діяльності страхувальника.

8. Особливо високим є фінансовий ризик для страхувальника, що діє у сільському господарстві. Сільськогосподарське виробництво обтяжене великою кількістю форм підприємницького ризику, причому варіативність результатів діяльності у сільському господарстві також є однією із найвищих. Зокрема, коефіцієнти варіації характеристик ризику втрати прибутку у сільському господарстві мають значення: для рентабельності обороту – 6,02; для відношення збиток/прибуток – 4,67; для питомої ваги збиткових підприємств – 0,47. Зважаючи на високий ступінь ризику, доцільно розробити та обґрунтувати систему страхового захисту сільськогосподарських підприємств, яка повинна включати і захист від фінансових ризиків.

9. На мікроекономічному рівні страхування фінансових ризиків має нестабільну фінансову ефективність, що суттєво впливає на результати діяльності страхових компаній. Основним чинником, що негативно впливає на результати страхування фінансових ризиків, є низький рівень обґрунтованості страхових

тарифів, що обумовлюється як недостатньою статистичною достовірністю актуарного обґрунтування тарифів, так і відсутністю розрахункового підтвердження їх диференціації. Однак розширення страхової відповідальності за страхуванням фінансових ризиків, за результатами економетричного моделювання, повинно позитивно вплинути на рентабельність діяльності страхових компаній.

10. Удосконалення теоретичного забезпечення страхування фінансових ризиків повинно полягати у формуванні категоріального розуміння фінансового ризику, а саме: у формулюванні категоризованого визначення фінансового ризику, розгляді системи взаємозв'язків пропонованої категорії з іншими економічними категоріями, формуванні систем класифікації категорій, узгоджених із категоризованим визначенням, розгляді основних властивостей утворених класів за запропонованими системами класифікації. Доповнення теоретичного розуміння фінансового ризику до формування відповідної економічної категорії дає підстави для необхідності виокремлення окремої підгалузі страхування – страхування фінансових ризиків, що включатиме в себе страхування фінансових результатів інвестиційної діяльності, страхування кредитних ризиків, страхування ризику фінансових втрат.

11. Перспективним напрямом розвитку страхування фінансових ризиків є страхування від втрат прибутку. Оскільки сільськогосподарське виробництво має найбільший ризик втрати прибутку, то доцільною є інтеграція страхування від втрат прибутку в систему сільськогосподарського страхування. Така інтеграція обумовлює необхідність формування механізму реалізації пропонованого виду страхування та первинну актуарну оцінку рівня страхового ризику, що викладені в дослідженні. Фінансова доцільність впровадження страхування від втрат прибутку існує як для страховиків, так і для потенційних страхувальників. Однак страхування від втрат прибутку при виробництві і реалізації окремих видів сільськогосподарської продукції є неможливим через значні страхові тарифи.

12. Страхування від втрат прибутку є доцільним не тільки при посиленні захисту сільськогосподарських товаровиробників, а й при розширенні фінансово-економічного механізму надання гарантій підприємницькій діяльності в цілому. При цьому існує потреба в диференціації страхових тарифів за видами економічної діяльності. Така диференціація здійснена за допомогою запропонованої методики, що ґрунтується на паралельному використанні результатів кластерного аналізу двох непов'язаних статистичних характеристик розподілу показника питомої ваги збиткових підприємств за видами економічної діяльності. Підтверджено фінансову доцільність впровадження страхування від втрат прибутку одночасно із диференціацією страхових тарифів за видами економічної діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Бабенко В.Г. Теоретичне та методологічне забезпечення страхування фінансових ризиків як механізм надання гарантії підприємницькій діяльності // Вісник Харківського технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: Економічні науки. Вип. 56. – 2007. – С. 30-37 (0,5 друк. арк.).
2. Бабенко В.Г. Вплив страхування фінансових ризиків на результати економічної діяльності // Економіка: проблеми теорії і практики. Зб. наук. пр., 2006. – С. 629-638 (0,56 друк. арк.).
3. Бабенко В.Г. Актуарна диференціація тарифів із страхування ризику втрати прибутку // Економіка: проблеми теорії і практики. Зб. наук. праць. – Випуск 222. В 5 т. – Т. II. – 2007. – С. 362-370 (0,56 друк. арк.).
4. Плаксієнко В.Я., Бабенко В.Г. Проблеми категоріального обґрунтування страхування фінансових ризиків // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія “Фінанси”. – 2006. – С. 17-19 (0,19 друк. арк., особисто автору належить 0,12 друк. арк.).
5. Бабенко В.Г. Інтеграція страхування від втрат прибутку в систему страхового захисту сільськогосподарських виробників // Вісник Харківського технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: Економічні науки. Вип. 55. – 2007. – С. 199-206 (0,5 друк. арк.).

В інших виданнях

6. Бабенко В.Г. Категоріальні засади страхування фінансового ризику // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції “Сучасні проблеми інноваційного розвитку держави”. – Т. 1. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. – С. 60-61 (0,13 друк. арк.).
7. Бабенко В.Г. Страхування фінансових ризиків: пошук оптимального тарифу // VII Міжнародна науково-практична конференція “Україна та її регіони на шляху до інноваційного суспільства”. – Донецьк, 2005. – С. 231-234 (0,25 друк. арк.).
8. Бабенко В.Г. Страхування фінансових ризиків: правові аспекти, проблеми та перспективи розвитку // Тези доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції “Фінансування та кредитування аграрного сектора: проблеми та перспективи”. – Мелітополь, 2006. – С. 16-18 (0,12 друк. арк.).
9. Бабенко В.Г. Страхування як елемент фінансово-економічного механізму регулювання розвитку підприємницької діяльності // Научно-практическая конференция “Финансы, денежное обращение и кредит в повышении благосостояния населения АР Крым”. – Симферополь: Таврия, 2007. – С. 35-36 (0,13 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Бабенко В.Г. Страхування фінансових ризиків як механізм надання гарантій суб'єктам підприємницької діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, Суми, 2007.

Дисертація присвячена науковому обґрунтуванню і розробці методичних підходів і практичних рекомендацій щодо удосконалення страхового захисту суб'єктів підприємницької діяльності від фінансових ризиків. У роботі проаналізовано достатність теоретико-методологічного забезпечення страхування фінансових ризиків. На основі семантичного аналізу існуючого категоріального розуміння фінансового ризику сформульовано його категоризоване визначення, доповнено класифікацію і типологію фінансових ризиків. Виявлено необхідність і напрями удосконалення нормативно-правового забезпечення страхування фінансових ризиків. Доведено існування прямого функціонального зв'язку між рівнем розвитку страхування фінансових ризиків та зростанням ВВП. Доведено суттєві відмінності у рівнях фінансового ризику за видами економічної діяльності. Визначено вплив страхування фінансових ризиків на результати діяльності окремих страхових компаній. Оцінено рівень актуарної забезпеченості страхування фінансових ризиків. Розроблено методичку диференціації страхових тарифів із страхування ризику втрати прибутку. Запропоновано механізм інтеграції страхування від втрати прибутку в систему страхового захисту сільськогосподарського товаровиробника.

Ключові слова: фінансово-економічний механізм, фінансовий ризик, страхування фінансових ризиків, кластерний аналіз, ризик втрати прибутку.

АННОТАЦИЯ

Бабенко В.Г. Страхование финансовых рисков как механизм предоставления гарантий субъектам предпринимательской деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2007.

Диссертация посвящена научному обоснованию и разработке методических подходов и практических рекомендаций относительно усовершенствования страховой защиты субъектов предпринимательской деятельности от финансовых рисков. В работе проанализирована достаточность теоретико-методологического обеспечения страхования финансовых рисков.

Рассмотрены формы страхования финансовых рисков.

На основе семантического анализа существующего категориального понимания финансового риска сформулировано его категоризованное

определение, дополнены классификация и типология финансовых рисков. Выявлены необходимость и направления усовершенствования нормативно-правового обеспечения страхования финансовых рисков. Предложено выделение отдельной страховой отрасли – страхование предпринимательских рисков.

Доказано существование прямой функциональной связи между уровнем развития страхования финансовых рисков и ростом ВВП с лагом действия в 3,22 года. Доказаны существенные отличия в уровне финансового риска по видам экономической деятельности. Рассчитаны количественные параметры риска потери прибыли для отдельных видов экономической деятельности. Определено, что на микроэкономическом уровне страхование финансовых рисков имеет нестабильную финансовую эффективность и существенно влияет на результаты деятельности страховых компаний.

Оценен уровень актуарной обеспеченности страхования финансовых рисков. Разработана методика дифференциации страховых тарифов по страхованию риска потери прибыли, основанная на параллельном использовании результатов кластерного анализа двух несвязанных статистических характеристик распределения показателя удельного веса убыточных предприятий по видам экономической деятельности. Разработана система тарифных классов в страховании риска потери прибыли и рассчитаны величины базовых тарифов для каждого тарифного класса. Подтверждена финансовая целесообразность внедрения страхования от потерь прибыли одновременно с дифференциацией страховых тарифов по видам экономической деятельности.

Предложен механизм интеграции страхования от потери прибыли в систему страховой защиты сельскохозяйственного товаропроизводителя. Предложены базовые тарифы по страхованию риска потери прибыли от производства и реализации отдельных видов сельскохозяйственной продукции. Определены преимущества предлагаемого вида страхования от потерь прибыли при производстве и реализации отдельных видов сельскохозяйственной продукции в сравнении с другими формами страховой защиты сельскохозяйственного товаропроизводителя.

Ключевые слова: финансово-экономический механизм, финансовый риск, страхование финансовых рисков, кластерный анализ, риск потери прибыли.

SUMMARY

Babenko V.G. Insurance of financial risks as the mechanism of grant to the subjects of entrepreneurial activity guarantees. – Manuscript.

Dissertation is for obtaining Master's Degree in Economic Sciences in the specialization coded 08.00.08 – Money, finance and credit. – The State Higher Educational Establishment "Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine", Sumy, 2007.

Dissertation is dedicated of scientific evidences and development of methodical approaches and practical recommendations regarding the improvement of insurance protection of entrepreneurial activity from the financial risks. The author analyses

the sufficiency of the theoretical and methodological guarantee of financial risks insurance. On the basis of semantic interpretation of the existent category understanding of financial risk there is represented its categorizing definition, complemented by the classification of financial risks. The necessity and directions of improvement of the normatively-legal providing of financial risks insurance are founded out. The author proven the existence of direct functional intercommunication between the level of development of financial risks insurance and the growth of GDP. There are also proved substantial differences in the level of financial risk for the types of economic activity. The research work determines the influence of financial risks insurance on the results of separate insurance companies' activity. The author appraises the level of actuarial material well-being of financial risks insurance. There are offered the directions of development of the methods of insurance tariffs differentiation regarding the insurance of income loss risk. The work also offers the mechanism of insurance from the income loss integration in the system of agricultural commodity producer insurance protection.

Key words: financial-economic mechanism, financial risk, insurance of financial risks, cluster analysis, risk of income loss.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
В.Я. Плаксієнко

Підписано до друку 06.11.2007.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Інформаційно-видавничий відділ
Державного вищого навчального закладу
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”
40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.